

Макарчук О.М. (Makarchuk O.M.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Розглянуто природні умови голоду і недоїдання у світі. Подано аналіз деструктивності діяльності людини як основного фактора виникнення „epoch Голоду”.

Ключові слова: *дефіцитний голод, доместикація, глобальна екологічна криза.*

Analysis of destructive of activity of man is given as a basic factor of origin of „epoches of Hunger”.

Keywords: *scarce hunger, domestication, global ecological crisis.*

На сьогодні у науковій літературі проблемі голоду присвячено багато робіт, у тому числі й окремі дослідження в яких автори намагаються встановити зв'язок між спостережуваними явищами й надати їм необхідне обґрунтування. Така увага науковців не випадкова адже потреба їжі є самою базовою із всіх людських потреб. У багатьох випадках інтерес дослідників обумовлений не тільки питаннями історичного минулого, а й нагальною актуальністю проблеми голоду в наш час.

Аналізуючи головним чином каузальні фактори які обумовлюють голод і недоїдання у світі можна впевнено стверджувати, що вони носять в основному соціально-економічний характер. Зовнішні впливи та внутрішньоземні процеси не раз ставили на межу виживання і знищували цілі народи. Однак саме діяльність людини є основним фактором виникнення «epoch Голоду». Дефіцитний голод, недостача або відсутність продуктів харчування, може бути як об'єктивним – загальне зубожіння і виснаження суспільства, так і примусовим - голодомор. Втім і перший і другий можна назвати

„рукотворним”, оскільки у більшості випадків голод є результатом деструктивності людської діяльності. [4]

Необхідність обмінюватися із середовищем речовиною й енергією є спільною і для людини і для всіх інших живих істот. Відмінність полягає в тому, що майже всі необхідні для неї засоби існування людина змушена добувати працею, взаємодіючи із природою не тільки як біологічна, а насамперед як соціальна істота. Люди соціалізують „олюднюють” природу, протиставляють собі світ як об'єкт діяльності, як матеріал якому треба надати нову форму, перетворити в сировину, в продукт. Ця ілюзія володаря завжди дорого коштувала людству. Руйнування природи зі згубними наслідками для людей - лихо, аж ніяк, не виключно нашого часу. Коріння екологічних проблем можуть сягати далекого минулого, як, наприклад у випадку скорочення видового різноманіття планети, коли уміння добувати вогонь і організовувати спільні дії підсилило шанси людей у боротьбі за виживання, зробивши їх надхижаками. Існує навіть гіпотеза про масову загибель «мамонтової фауни» у результаті діяльності людини - мисливця. У науковій літературі ця перша кризова ситуація створена людиною на самому початку нашої «біографії» одержала назву «кризи консументів». (Консументами називають ті види, які існують, вживаючи в їжу інші живі організми). [2]

Кризові ситуації, створені людьми - мисливцями, що викликали голод і вимирання, послужили поштовхом для нової еволюційної події – землеробства, яке докорінно змінило умови існування наших предків. Людина перейшла на принципово нові відносини із природою - біологічний цикл частково був замінений штучним, заснованим на вирощуванні рослин. В агроценозах природні конвертери енергії – дикі види рослин і тварин – стали перетвореними сортами і породами. Доместикація, як фундаментальне відкриття неоліту, виявилась тим механізмом, який дозволив людині контролювати і збільшувати поставки харчової енергії, технічних матеріалів і тягової сили. Однак замінивши природні екосистеми агроценозами, де на величезних площах вирощуються і розводяться нечисленні корисні рослини і тварини, людина істотно підірвала основи природного різноманіття, а значить, і його стійкість.

Тим самим, вразливою і ненадійною виявилась продовольча база всього людства, яка складалась із сортів і порід, одержаних усього від кількох сотень видів рослин і тварин. Не слід думати, що де-небудь є «незаймані» ліси, куди не ступала нога людини. Нинішні пустелі й нетрі наповнені слідами палеолітичних стоянок: ліси Амазонки ростуть на перевідкладених ґрунтах, колись зруйнованих землеробством древніх мешканців. [2]

Не є винятком і територія України. Останнім часом археологами активно розробляється гіпотеза про загибель трипільської культури не в наслідку інвазії агресивних племен котрі прийшли з північного заходу та сходу, як вважалось раніше, а в результаті екологічної кризи. Населення на всій території трипільської культури становило щонайменше 1 млн. осіб. Величезні протоміста площею до 400 га, які налічували понад 2000 жител і до 25 тис. мешканців були на той час найбільші у Європі. Позаяк навантаження на довколишні ґрунти не зменшувалось, а збільшувалось, їх поступове виснаження із року в рік загострювало проблеми дефіцитного та порівняльного голоду. Це призводило до постійних міжобщинних воєнних конфліктів, руйнування, розорення, що в свою чергу спричинило деградацію і загибель культури.

За різними оцінками, на час загибелі Римської імперії було вирубано від третини до половини всіх лісів Західної Європи, що привело до закономірної низки трагедій - занепад сільського господарства, дефіцитний голод і як наслідок крах імперії, «темні віки» і різке зниження чисельності населення Європи.

З IX сторіччя почалась нова хвиля вирубки лісів, яка одержала назву „великого корчування”, однак через надто примітивну агротехніку пасовища і пашня швидко виснажувались. Тому вже в середині XIV сторіччя намітилась нова екологічна криза, яка привела до розорення селян, дефіцитного голоду і вимирання. [2].

Стрімкий розвиток промисловості в XX сторіччі зумовив небувалий підйом рівня життя людей. Однак він же створив передумови для принципово нової глобальної екологічної кризи. Її основна причина – перевищення господарської ємності біосфери і руйнування природних біологічних циклів. Її

результат – гострий дефіцит продуктів харчування і порівняльний голод який в наші дні охопив цілий ряд країн Африки і Азії. А що далі? [2]

Спеціальне дослідження проведене членами Римського клубу показало надзвичайно невтішну картину – масштаби голоду до 2010 року збільшаться в тричі. І детермінанти такої динаміки знаходяться не в технічній чи економічній, а переважно в політичній, соціальній і культурній площинах. [3]

Майбутнє людства прогнозувати можна, не однозначно, але усе ж з достатнім рівнем вірогідності, якщо ефективно використовувати механізм впливу на майбутнє із сьогодення. Включення фактору майбутнього і його вплив (ефект Едіпа) на управлінські дії по формуванню нових тенденцій розвитку припускає використання принципу попередження (або застереження). Мова йде насамперед про вживання превентивних заходів по запобіганню небезпечних тенденцій. Як показує досвід дій в області катастроф, витрати на їх ліквідацію на порядок вищі, аніж на попередження. Тим більше це стосується попередження глобальної антропоєкологічної катастрофи, яка може бути відвернена тільки спільними превентивними заходами всього людства, адже після настання катастрофи усунути її наслідки вже, вочевидь, буде нікому. [2]

Література:

1. Новожилова Е.О. Социология Глобальных экологических процессов // СОЦИС, №9, 2008.
2. Осипов В.И. Жизнь в мире катастроф, или абсолютный антропоцентризм. // Химия и жизнь. -2005. -№6. – С.8-11
3. Печчеи А. Человеческие качества. М.: Прогресс, 1980. – 302с.
4. Сорокин П.А. Голод и идеология общества. С.371-414 // Квинтэссенция: Филос. альманах / Сост.: В. И. Мудрагей, В.И. Усанов.- М.: Политиздат, 1990. – 447с.